

УДК 334.7:005.591.6

Ревенко О. В., доц., к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У сучасних реаліях концепція сталого розвитку українських підприємств еволюціонує в цілісну стратегію соціально відповідального та інноваційного оновлення, де економічна ефективність неможлива без врахування інтересів громад, збереження довкілля та розвитку людського капіталу. Слід зауважити, що рівень структурної зрілості економіки тепер визначає не лише технічну потужність, а й здатність бізнесу етично адаптуватися до викликів воєнного часу, забезпечуючи захист персоналу та підтримку соціальної стабільності. Перехід від сировинної моделі до інноваційної екосистеми є стратегічним кроком для формування нової суспільної цінності, оскільки інтеграція у глобальні ланцюги вартості через цифрову та екологічну трансформацію дозволяє підприємствам стати драйверами добробуту, а не просто споживачами ресурсів.

Для українського бізнесу стратегічним орієнтиром стала розбудова інституційних структур Industry 4.0, де технологізація та дифузія інновацій слугують інструментами подолання соціальної нерівності та стимулювання «зелених» інвестицій. У цьому контексті соціальна відповідальність трансформується у фундамент бізнес-моделі, цифровізація забезпечує прозорість ESG-моніторингу, а впровадження гібридних інновацій гарантує стійкість бізнесу як важливого соціального інституту.

Проведене дослідження наявних наукових підходів дозволило констатувати, що трансформація сучасних підприємств розгортається у межах чотирьох ключових вимірів, які визначають їхню життєздатність. Основним вектором є перетворення соціальної відповідальності з факультативного елемента або інструменту маркетингу на повноцінну бізнес-стратегію. Це означає, що етичне ставлення до персоналу, громад та споживачів інтегрується безпосередньо в процеси прийняття рішень і планування прибутку, формуючи довгострокову довіру з боку стейкхолдерів та створюючи реальну соціальну цінність. Наступний вимір полягає в тому, що цифровізація перестає бути лише способом автоматизації та стає фундаментальним механізмом ESG-моніторингу.

Завдяки впровадженню інтелектуальних систем і технологій обробки великих даних підприємства отримують можливість у реальному часі відстежувати свій вплив на довкілля, контролювати прозорість управління та дотримання соціальних стандартів. Це перетворює цифрові інструменти на об'єктивний доказ відповідності бізнесу принципам сталого розвитку, що є критичним для залучення міжнародних інвестицій. Одним напрямом є масштабування циркулярних моделей, які виходять за межі окремих підприємств на рівень галузевих кластерів. Такий перехід стимулює створення замкнених циклів виробництва, де відходи одного суб'єкта стають ресурсом для іншого, що значно знижує антропогенне навантаження на екосистеми та оптимізує витрати на сировину в межах цілих регіонів. Також вже з'являються підходи, які фокусуються на створенні гібридних моделей стійкості, що гармонійно поєднують у собі *hard*-інновації, як-от новітнє обладнання та технологічні лінії, із *soft*-інноваціями, що включають нові методи управління, цифрову грамотність та розвиток корпоративної культури. Такий синтез дозволяє враховувати специфіку кожної конкретної галузі, забезпечуючи підприємствам не лише технічну потужність, а й гнучкість і адаптивність, необхідні для успішного функціонування в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища.

Узагальнення виявлених особливостей інноваційно-орієнтованого розвитку підприємств дозволяє припустити, що додана вартість є універсальним інтегральним показником, який дозволяє оцінювати результати цифровізації, соціальної орієнтації бізнесу та впровадження циркулярних практик, а також їх синергетичний ефект у межах сталого розвитку. Водночас її аналітичний потенціал має обмеження, оскільки показник не відображає якісних змін, структурних трансформацій і екологічних параметрів у повному обсязі. Це зумовлює необхідність його використання у поєднанні з системою додаткових індикаторів для забезпечення комплексної оцінки розвитку підприємств.

Враховуючи вищезазначене, у табл. 1 представлено систему показників, які представлені для України в порівнянні з країнами ЄС.

Таблиця 1

Аналіз динаміки циркулярності та частки доданої вартості України та країн ЄС за період 2020-2024 рр.

Показники	2020	2021	2022	2023	2024
<i>1. Україна</i>					
Частка доданої вартості у ВВП, %	10,1	10,3	7,6	8,3	8,4
Рівень циркулярності, %	2,2	2,5	1,2	1,6	1,9
<i>2. ЄС (27 країн)</i>					

Частка доданої вартості у ВВП, %	14,54	14,71	14,88	14,85	14,31
Рівень циркулярності, %	11,2	11,1	11,4	12,1	12,2

Джерело: побудовано автор на основі даних Світового банку та Євростату [1, 2, 3]

Отже, порівняльний аналіз показав суттєве відставання України від країн ЄС за обома показниками. Рівень циркулярності в Україні протягом 2020–2024 рр. залишався критично низьким (1,2–2,5 %) із різким спадом у 2022 р., рік повномасштабного вторгнення, та лише частковим відновленням у повоєнний час, тоді як у ЄС він є стабільно високим і має тенденцію до зростання (понад 11–12 %). Схожа ситуація виявлена і щодо частки доданої вартості у ВВП. Саме вона в Україні значно нижча та зазнала суттєвого падіння у кризовий період (до 7,6 %), тоді як у ЄС даний показник є відносно стабільним (близько 14–15 %). У цілому це підтверджує попередній висновок про значно нижчий рівень структурної зрілості економіки України, її обмежену ресурсну ефективність і слабшу інтеграцію у високодохідні сегменти економіки, порівняно з країнами ЄС, що суттєво впливає на можливості і обмеження щодо інноваційно-орієнтованого розвитку підприємств, особливо тих, які зайняті у виробничому підприємстві.

Узагальнюючи результати представленого аналізу, можна стверджувати, що забезпечення сталого розвитку вітчизняного бізнесу вимагає побудови нової стратегічної моделі, яка базується на синергії цифрових технологій, глибокої корпоративної соціальної відповідальності та принципів циркулярної економіки. Попри наявний кадровий потенціал та розвиток кластерних ініціатив, поточний стан економіки все ще обмежений низьким рівнем переробки ресурсів, недостатньою структурною зрілістю та розривом між науковими розробками та їх практичним впровадженням, що заважає підприємствам посісти гідне місце у глобальних високотехнологічних ланцюгах вартості. Основним мірилом успіху такої трансформації має стати показник доданої вартості, який у поєднанні з системою якісних соціально-екологічних індикаторів відображає реальну ефективність інтеграції технологічного прогресу в суспільне життя. Таким чином, впровадження комплексного підходу, що включає цифрову трансформацію, дотримання ESG-стандартів та розвиток безвідходних бізнес-моделей, дозволить українським підприємствам перетворитися з екстенсивних суб'єктів на інноваційні одиниці, здатні зберігати довгострокову ефективність та соціальну стійкість навіть у складних умовах сучасної невизначеності.

Література

1. Circular economy for industrial development in Ukraine baseline study. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-05/Baseline_Report_CE%20in%20Ukraine%20UNIDO%20DISTR%20060524.pdf
2. Circular material use rate. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_ac_cur\\$defaultview/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_ac_cur$defaultview/default/table?lang=en)
3. Manufacturing, value added (% of GDP). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.ZS>

УДК 658.5:004.8:339.137.2

Невмержицька С. М., к.т.н., доцент
Косян С. С., здобувачка вищої освіти
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Посилення конкуренції на ринку зумовлює потребу у впровадженні нових управлінських підходів, здатних забезпечити підприємствам стійкі позиції в умовах динамічного економічного середовища. Традиційні методи управління конкурентоспроможністю не завжди дозволяють оперативно обробляти значні масиви інформації та ефективно прогнозувати зміни споживчих уподобань. Сучасні дослідження свідчать про стрімке зростання використання штучного інтелекту в управлінській діяльності підприємств: понад 70% організацій уже застосовують ШІ у своїй діяльності щонайменше в одній бізнес-функції, а близько 65% – використовують генеративні моделі ШІ для оптимізації бізнес-процесів [6]. У середньому організації використовують ШІ одночасно у кількох бізнес-функціях, що підтверджує його роль як комплексного інструменту підвищення ефективності управління. Така інтеграція сприяє більш обґрунтованому прийняттю управлінських рішень, оптимізації витрат та підвищенню якості продукції. Це свідчить про перехід від експериментального до системного використання ШІ як інструменту управління. Штучний інтелект